

Nr 145.

Av herr **Andersson, Karl, m. fl.**, om ökade medel till statliga steninköp.

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln punkt 51) har under anslaget Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. upptagits 1 000 000 kronor till statliga steninköp.

Vid 1953 års riksdag beslöts att statsbeställningar å gat- och kantsten skulle i princip upphöra från och med den 1 juli 1953.

Riksdagen uttalade dock att om det visade sig nödvändigt för att bereda de gamla arbetarna inom stenindustrien sysselsättning, fick Kungl. Maj:t även i fortsättningen använda medel ur anslaget för arbetslöshetens bekämpande till inköp av sten.

Planen för avveckling av de statliga stenbeställningarna byggde på förutsättningen att staten och kommunerna borde tillgodose sitt behov av sten genom upphandling på den fria marknaden i stället för att som hittills erhålla stenen gratis ur statens stenförråd. Kostnaderna för den gatsten, som erfordrades för vägväsendet, borde bestridas av anslaget till vägbeläggningar. Kommuner, som vore egna väghållare, borde erhålla statsbidrag till kostnaderna för steninköp efter samma grunder som till andra kostnader för väghållningen.

Det har nu visat sig att den förhoppning om en övergång till inköp av sten i den fria marknaden som riksdagen förra året ställde inte infriats.

Efterfrågan på sten har från både statens verk och kommunerna blivit mindre än väntad, och samtidigt har en märkbar försämring inträtt beträffande stenexporten. Exporten, som under år 1952 utgjorde 60 000 ton gatsten, har under år 1953 endast utgjort 30 000 ton.

På den inhemska marknaden har försäljningen minskat från 25 000 ton år 1952 till 8 500 ton år 1953, uppenbarligen beroende på att såväl statliga verk som kommuner tidigare försett sig med sten ur statens förråd.

Detta har medfört att Kungl. Maj:t även för tiden efter den 1 juli 1953 har fått anvisa medel för inköp av gatsten över anslaget för arbetslöshetens bekämpande. Vid årsskiftet 1953/54 var antalet stenarbetare å statsbeställningar 769, varav 523 var över 50 år och 106 över 67 år. Dessa äldre arbetare är olämpliga att överföra till andra arbetsområden och måste därför beredas sysselsättning i sitt gamla yrke. Det mindre antalet yngre arbetare (under 50 år) måste finnas kvar för att arbetet skall kunna bedrivas rationellt i storbrott.

Hur efterfrågan på stenmarknaden under den närmaste tiden kommer att utvecklas är svårt att förutse. Kommer exporten att öka, lättar givetvis trycket på hemmamarknaden, men man måste nog räkna med fortsatt behov av statsbeställningar även för kommande budgetår. Medelsbehovet är nu svårt att precisera, men om efterfrågan på den fria marknaden för export och hemmamarknad inte ökar i mera avsevärd grad, torde nog samma medelsbehov för

statsbeställningar under kommande budgetår föreligga som för de närmast gångna två åren, omkring 3 000 000 kronor.

Det av Kungl. Maj:t nu föreslagna beloppet 1 000 000 kronor torde vara otillräckligt.

Då detta belopp emellertid ingår i anslaget till kostnader för arbetslöshetens bekämpande, som föreslagits till 25 000 000 kronor, torde det finnas möjlighet att inom ramen av detta anslag anpassa kostnaderna för statliga steninköp till vad situationen kan komma att kräva.

Departementschefen har under detta anslag jämväl upptagit frågan om den överåriga arbetskraften och därvid beträffande arbetarna vid statens stenbeställningar anfört följande: "Tillstånd till sysselsättning vid statliga stenbeställningar med anlitande av förevarande anslag bör, i konsekvens med vad jag tidigare föreslagit i fråga om fastställande av arbetslöshetshjälp, icke meddelas stenarbetare som uppnått pensionsåldern."

Undantag från denna regel bör dock enligt departementschefen kunna göras bl. a. för personer, som efter uppnådd pensionsålder ännu har försörjningsplikt mot minderåriga barn, samt utlänningar, som icke åtnjuter folkpension.

Utan att här ingå på frågan om den överåriga arbetskraften i sin helhet, önskar vi dock framhålla en sak beträffande arbetarna vid statliga stenbeställningar.

Stenindustrin har på grund av den långvariga krisen ända sedan 1930 fått arbeta praktiskt taget utan nyrekrytering. Detta har medfört att medelåldern för de anställda ligger mycket hög och att på många platser antalet anställda arbetare nedbringats till det minimum som möjliggör uppehållet av en rationell drift i storbrott. Skulle nu med en gång alla anställda över 67 år avstängas, kan på vissa platser svårighet uppstå att bedriva verksamheten under sådana former att de kvarvarandes inkomst och levnadsförhållanden kan upprätthållas.

Därför bör nog, förutom försörjningsplikt i det enskilda fallet, även påföljden för den lokala arbetsplatsen tagas i beaktande och dispens lämnas för fall där en avgång av överårig arbetskraft kan äventyra de övriga anställdas arbetsmöjligheter genom att storbrotsdriften måste nedläggas. Vi hemställer därför att arbetsmarknadsstyrelsen får medgiva dispens även vid berörda tillfällen.

Med stöd av det anförda får vi därför hemställa,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att av anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för statliga steninköp anvisa de ytterligare medel, utöver 1 000 000 kronor, som kan visa sig erforderliga.

Stockholm den 27 januari 1954.

Karl H. Andersson.

Gustaf Karlsson.

Erik Arrhén.

Herbert Hermansson.

Gunnar Spetz.